

Ing. Hana Vlachová

Zvířata a terorismus**INFORMACE****Úvod**

Teroristé používají všechny druhy zbraní, od těch nejprostších až po vysoce sofistikované technologie. Kromě klasických zbraní však často hledají i netradiční způsoby útoku. Nejznámějším případem je použití unesených dopravních letadel k útokům na cíle ve Spojených státech amerických z 11. září 2001. Netradiční zbraně mají proti konvenčním výhodu v tom, že nepodléhají kontrolám, monitorování a pravděpodobnost jejich odhalení před použitím je mnohem menší. Proto se teroristé uchylují ke stále novým metodám a postupům. Jednou z takových možných metod provedení útoku je použití zvířat.

Zvířata jsou využívána k vojenským účelům od nepaměti. Již starověké národy přesouvaly své armády na hřbetech koňů, oslů, mul, velbloudů či slonů. Postupem času lidé začali pro válku objevovat i jiné zvířecí druhy. Snad největšího rozmachu se používání zvířat dostalo ve světových válkách, kdy byla na obou nepřátelenských stranách cvičena a používána zvířata od psů až po netopýry. I dnes se stále rozšiřuje počet druhů používaných po vojenské účely, a není proto překvapivé, že stejně jako armády mohou zvířata uplatnit i teroristé.

Zvířata se však nemusí stát jen nástrojem teroristů, mohou být i cílem jejich útoku za účelem poškození národního hospodářství či naopak jejich motivací k provedení útoku. Na druhé straně hrají zvířata důležitou roli také v boji proti terorismu.

Zvířata ve válce a jejich možné zneužití teroristy

Zvířata mohou být použita k přenosu nejrůznějších nakažlivých chorob. Zřejmě jako první tuto taktiku uplatnili staří Chetitě, kteří ve druhém tisíciletí před naším letopočtem používali ovce nakažené tularémií k oslabení vojenské síly svých sousedů. Poukazuje na to korespondence mezi Féničany a egyptským faraónem Achnatonem, v níž je popisováno zasažení fénického města Simyra tzv. chetitským morem, který byl podle popsaných symptomů nejspíše tularémií. Krátce po vypuknutí epidemie Chetitě Simyru obsadili a vyplnili. Později se však epidemie rozšířila také v chetitské říši. Pravděpodobně tam byla zavlečena s domácími zvířaty uloupenými Féničanům. O několik let později válčila epidemií a vnitřními konflikty oslabená chetitská říše s obyvateli západní Anatolie. Šance Chetitů na vítězství nebyly příliš veliké, avšak jejich nepřátelé byli zasaženi epidemií, před jejímž vypuknutím se v Anadolii začaly objevovat nezaopatřené ovce, které lidé odchyťovali a začleňovali do svých stád. Předpokládá se, Chetitě ovce záměrně posílali k nepřítelům, aby mezi nimi rozšířili nákazu. [1]

Tularémie označovaná také jako zaječí nemoc je akutní infekční onemocnění způsobené bakterií *Francisella tularensis*, která je velmi odolná, například ve vodě vydrží po dobu několika týdnů, v prachu v obilí dokonce i několik měsíců. Tularémie je onemocnění přenosné ze zvířat na člověka, ne však z člověka na člověka. Postihuje divoce

žijící zvířata, zejména hlodavce, rezervoárem však mohou být i klíšťata, komáři a ovádi. Projevy a průběh onemocnění závisí především na způsobu vstupu původce nákazy do organismu. Po uplynutí inkubační doby se objevuje zvýšená teplota a celková slabost, v místě vstupu původce do těla vzniká zánět následovaný tvorbou vředu a bolestivým zduřením spádových lymfatických uzlin. Pokud jsou vstupem infekce oči, vzniká zánět spojivek a zduřují se lymfatické uzliny kolem uší, při orální infekci může dojít k zánětu nosohltanu, bolestivému polykání, bolestem břicha, zvracení a průjmům. Při inhalační nákaze se objevují záněty průdušek a plic s kašlem a bolestivým dýcháním. Léčba spočívá v injekční aplikaci antibiotik při současné hospitalizaci v nemocničním zařízení. [2] Bez příslušné léčby antibiotiky 15% nakažených osob umírá. Tularémie je možnou potenciální biologickou zbraní, protože proti ní neexistuje žádná vakcína. [3]

Dnes by k šíření infekčních chorob bylo možné zneužít krysy, kterých je ve velkých městech značné množství. Teroristé by tak mohli zaútočit morem, který se i ve středověku šířil prostřednictvím krys roznášejících infikované blechy. Mor způsobuje bakterie *Yersinia pestis*. Nemoc se vyskytuje ve dvou formách, plicní zvané černá smrt, a bubonické (žlázové), které se také říká dýmějový mor. Infekci přenáší blecha z hlodavce, například krysy, na člověka. U plicní formy onemocnění se nakažený člověk stává zdrojem další nákazy, která se snadno šíří kapénkami. Inkubační doba se pohybuje v rozmezí dvou až šesti dnů. Po jejím uplynutí dochází k prudkému vzestupu teploty doprovázenému třesavkou, bolestmi v kloubech a celkovou schváceností. Bubonická forma moru je typická bolestivým zánětem mízních uzlin, nejčastěji v tříselech. Uzliny obvykle dosahují velikosti vejce a po jejich rozpadu dochází k vytvoření hlubokého vředu. Plicní forma moru vznikající vdechnutím morových bakterií je méně častější a probíhá jako prudký zápal plic a bez léčby často končí smrtí. Při včasném podání antibiotik je úmrtnost nízká, zatímco neléčený dýmějový mor dosahuje až šedesátiprocentní úmrtnosti. Dodnes se mor vyskytuje v jihozápadní části Spojených států amerických, na území bývalého Sovětského svazu, v Jižní Americe, jižní Africe a Asii. Ochranu před morovou nákazou představuje očkování. [4]

Jako biologickou zbraň použila blechy nakažené morem za druhé světové války i japonská armáda, která laboratorně namnožené blechy živé krví infikovaných krys shazovala z letadel na čínskou provincii Chekiang. [5]

Pokud by teroristé rozmístili po městě několik krys infikovaných morem, nákaza by se šířila mezi nimi a prostřednictvím blech by se postupně rozšířila na lidi nejdříve z řad bezdomovců a osob žijících ve slumech a od nich i mezi ostatní obyvatelstvo.

Dalším zvířecím druhem s bohatou vojenskou minulostí jsou psi, kteří jsou pro válečné účely používáni již od starověku. Provázeli armády do válečných tažení, střežili vojenská ležení, ohrady se zvířaty, a podle svých možností se účastnili bojů. Pomáhali lovit zvěř k zásobování armády čerstvým masem. V průběhu bitvy doprovázeli vozovou jízdu přepravující technické služby, zbraně, náradí a zásoby obilí. Některé kmeny barbarů psy speciálně cvičily k útoku na koně s jezdcem, na koně zapřažené k vozu, na slony, velbloudy či na člověka. [6] Již babylonský vládce Chammurabi v 18. století před naším letopočtem velel válečníkům doprovázeným obrovskými psy. Asyřané používali mohutné dogy a asijský kmen Lýďů měl ve válce s kočovnými Kimmery oddíl obrněných psů. I perský král Kambýses dobýval Egypt s pomocí obrovských bojových psů, kteří napadali egyptské kopiníky a lučištníky. O několik století později podlehli Římané vedení konzulem Varem v bitvě u Vercelly

velkým psům Kimbrů vedeným ženami. Avšak i římské legie měly bojové psy, každá legie jednu setninu. Bojovní psi byli nasazeni i v bitvě u Abukiru na žádost generála Napoleona a tvořili významnou rezervu. V Anglii za vlády Alžběty I. pomáhali bojovní psi vévodovi z Essexu potlačit irské povstání. [7]

Psi byli používáni i v obou světových válkách. Sovětská armáda je využívala jako živé miny pro likvidaci německých tanků. [8] Později stejnou taktiku uplatnil Viet Minh ve válce v Indočíně. [9] Stejným způsobem mohou psy zneužít teroristé. Aby pes vybavený výbušninou nebyl nápadný, je možné ho vydávat za asistenčního psa, u něhož by nebyla podezřelá brašna na hřbetě. Dosud teroristé ve spojitosti s výbušninou použili pouze mrtvá psí těla k ukrytí nálože. [10]

Tak jako jsou psi cvičeni k hlídání objektů, hledání drog či pozemních min, jsou pro hledání podmořských min cvičeni delfíni. Vyhledat miny jim umožňuje jejich přírodní sonar nazývaný echolokace. I další vodní savci jsou používáni k vyhledávání a označování předmětů pod mořskou hladinou. Americké námořnictvo pro jejich výcvik vytvořilo speciální program nazvaný Navy Marine Mammal Program, do kterého jsou kromě delfínů zařazeni i lachtani, běluhy, kosatky, plískavice či žraloci. [11] Zvířata však nejsou cvičena jen k vyhledávání min, ale i ke hlídání a ochraně přístavů, přístavních hrází, lodí a kotvišť před nepřátelskými plavci, potápěči a miniponorkami. [12]

Teroristé samozřejmě mohou vycvičit stejné druhy zvířat pro stejné či velmi podobné úkoly. V úvahu připadala například skupina Tamišských tygrů působící na Srí Lance, která měla vlastní námořnictvo nazvané Mořští tygři. Mohou zvířata používat k ostraze svých přístavišť, ale stejně tak je mohou vycvičit k napadení civilistů, zejména zahraničních turistů, aby tak narušili turistický ruch a poškodili ekonomiku země. Navíc by si takovýmto útokem zajistili velkou mediální pozornost, která je pro teroristy velmi důležitá. Mořští savci by mohli být teroristy zneužiti i pro bombové útoky proti civilním lodím, kdy by ke zvířeti byla připevněna nálož, zvíře by bylo nasměrováno k cíli a použito jako živé torpédo.

Koně, osli a muly stejně jako sloni a velbloudi ve válkách sloužili zejména k přesunu vojsk a transportu materiálu. Teroristé však občas osly použijí jako živé nálože, kdy osla naloženého výbušninami [13] nebo osla s vozíkem plným výbušnin [14] pošlou proti vybranému cíli. Stejným způsobem by samozřejmě bylo možné použít koně, slony či velbloudy.

Americký Department of the Navy za druhé světové války pracoval na projektu nazvaném Project X-Ray, který měl představovat plán na závažné poškození japonských měst. Projekt spočíval v zápalných bombách připevněných k netopýřům, které měly před úsvitem dopravit letadla nad japonská města. S blížícím se světlem by netopýři hledali úkryt v temných zákoutích japonských domů postavených převážně ze dřeva. Ve chvíli, kdy by netopýři již spali, by se iniciovalo zápalné zařízení a město by zachvátil rozsáhlý požár. Projekt byl zastaven po úspěšném zkonstruování jaderné bomby. [15] Stejnou či velmi podobnou metodu by mohli uplatnit i teroristé. Přestože dnešní stavby již nejsou převážně ze dřeva a přírodních materiálů, mohly by zápalné bomby způsobit nedozírné ekonomické škody a vyvolat paniku mezi obyvatelstvem.

Pomoc zvířat ve válkách i v míru je vysoce ceněna. Například ve Velké Británii jsou od roku 1943 zvířata, která prokážou neobyčejnou statečnost v ozbrojeném konfliktu, vyznamenávána speciální obdobou Viktoriina kříže, tzv. *Dickin Medal*. Za dobu udělování již byli vyznamenáni holubi, koně, psi a jedna kočka. [16] Na druhou stranu

se však zvířata, která dokáží zachraňovat lidské životy a věrně sloužit po boku lidí, v nesprávných rukou mohou stát velmi nebezpečnou zbraní.

Zvířata jako cíl teroristického útoku

Cílem teroristického útoku se zvířata mohou stát v případech tzv. **agroterorismu**, který je definován jako útok proti dobytku, zemědělské úrodě či vodním zdrojům. Agroteroristické útoky mohou zapříčinit mnohamilionové škody, způsobit narušení národní ekonomiky, politického systému, vyvolat rozsáhlou paniku a obrátit pozornost široké veřejnosti na osoby za útok zodpovědné. [17]

Agroteroristé mohou použít běžné biologické zbraně ale i další látky jako například toxiny či proteiny. V roce 1952 africké teroristické hnutí Mau Mau použilo toxin z rostliny *Synadenium grantii* k otravě dobytka v keňské misijní stanici. Z proteinů lze pro teroristický útok využít například priony způsobující neurodegenerativní onemocnění jakou je například *bovinní spongiformní encefalopatie* (BSE známá také jako nemoc šíléných krav) či Creutzfeld-Jakobova nemoc. Přestože nemoc má dlouhou inkubační dobu, mohla by být zneužita s cílem způsobit ekonomické škody. V devadesátých letech 20. století způsobila epidemie BSE Velké Británii obrovské škody, okolo 9 až 14 milionů USD bylo vyplaceno jako kompenzace farmářům. V důsledku toho došlo k nárůstu inflace a zasažena byla i daňová politika. Stejný výsledek by mohli dosáhnout teroristé kontaminací jídla pro lidi či krmení pro dobytek tkáním infikovanou priony. [18]

Velmi obávané je rozšíření slintavky a kulhavky, onemocnění dvacetkrát infekčnějšího než pravé neštovice. Slintavku a kulhavku vyvolává vir z rodu *Aphtovirů* [19], který u sudokopytníků způsobuje bolestivé puchýře na jazyku, kopytech a vemenech. [20] Lidé se mohou nakazit vdechnutím viru, konzumací kontaminovaného mléka či vniknutím viru do oděrek v kůži, avšak k onemocnění u lidí dochází pouze zřídka. Inkubační doba trvá obvykle 2-7 dnů. Příznaky jako zvýšení teploty, puchýře v ústech, vzácně mezi prsty na nohou a na ruce, však brzy samovolně ustupují a lidé často ani nevyhledají lékařskou pomoc. [21] Nejpoužívanějším opatřením proti slintavce a kulhavce je metoda zadušení (*stamping out*), kdy jsou všechna nemocná a vnímavá zvířata (ta, která se mohou nakazit), jež s nimi přišla do styku, poražena. Mrtvá těla se pálí nebo zakopávají. V ochranném pásmu a v zóně zvýšeného dozoru se provádí další opatření jako sčítání všech vnímavých druhů zvířat (skotu, ovcí, prasat apod.), dezinfekce, prohlídky veterinárními lékaři, zákaz shromažďování a transportu, zákaz používání dopravních prostředků a omezení pohybu lidí. Pro celý stát pak platí zákaz vývozu živých vnímavých zvířat, čerstvého masa a mléka a výrobků z nich, zákaz vývozu usní a kůží. [22]

Záměrné rozšíření slintavky a kulhavky mezi hospodářská zvířata by způsobilo masové vybijení zvířat a nutnost manipulace s velkým počtem mrtvých těl. Došlo by k zastavení domácího a mezinárodního prodeje masa a masných produktů na měsíce či roky. Na základě údajů z epidemie slintavky a kulhavky ve Velké Británii v roce 2001 experti odhadují, že by agroteroristický útok americkému masnému průmyslu způsobil škody ve výši okolo 60 miliard USD. [23]

Cílem útoku se však nemusí stát pouze hospodářská zvířata, ale například také ryby. Hromadný úhyn ryb v České republice byl zatím vždy důsledkem ekologické havárie, jako například v roce 2006, kdy v Lučebních závodech Draslavka a. s. Kolín v době

provozní odstávky došlo k vypuštění nedostatečně zneškodněných koncentrovaných kyanidových vod z detoxikačních van do řeky Labe, které za současného působení nízkých teplot způsobily hromadný úhyn celkem 10 tun ryb na úseku téměř 80 km. [24] Teroristický útok je možné provést jak na řeku tak na rybník. Závažný dopad pro Českou republiku by měl zejména útok na rybníkářskou oblast na Třeboňsku. V podzimním období by agroteroristický útok vedený proti rybníkům plným ryb určených ke štědrovečerní večeři vyvolal velký rozruch a značnou mediální pozornost.

Mnoho insekticidů, herbicidů či fungicidů používaných v zemědělství je pro ryby vysoce toxických, [25] a zároveň běžně dostupných ve velkých množstvích postačujících k otrávení rybníka. Nebezpečné jsou například organofosforové insekticidy (organofosfáty). Všechna organofosfátová hnojiva registrovaná v České republice jsou pro ryby jedovatá. [26]

Dalšími vysoce nebezpečnými látkami pro ryby a jiné vodní živočichy jsou kyanidy. Kyanidy se po chemické stránce vyskytují v závislosti na pH vody a teplotě ve formě kyseliny kyanovodíkové, jako ionty nebo jsou navázané na kovy (např. železo, nikl, zinek). Forma, v jaké se kyanidy do přírodního prostředí dostávají, rozhoduje o jejich toxicitě pro vodní organismy a zejména ryby. Kyanidy postihují hlavně mechanismy zajišťující tkáňové dýchání. V důsledku zablokování dýchacího řetězce nemůže kyslík přecházet do tkání a zůstává v krvi, což způsobuje jasně červené zabarvení krve a žáber. Nejcitlivější tkání na nedostatek kyslíku je nervová tkáň, proto při otravě kyanidy dochází k poruchám nervového systému. Ke klinickým příznakům otravy ryb kyanidy patří poruchy dýchání a dlouhá agonie. Kyanidy jsou silně jedovaté pro všechny organismy, ačkoli citlivost jednotlivých druhů se liší a míra toxicity závisí na dalších podmínkách, kterými jsou u vodních organismů kvalita vody, zejména hodnota pH, teplota, koncentrace rozpuštěného kyslíku, přítomnost látek, se kterými kyanidy vytvářejí komplexy, čímž se snižuje jejich toxicita, apod. Významný je i zdravotní stav organismu. [27]

Tak jako hospodářská zvířata či ryby se cílem teroristů mohou stát zvířata, která jsou veřejně či mediálně dobře známá, a jejich zabití by tedy vyvolalo značnou odezvu. Může se jednat o zvířata v zoologických zahradách, cirkusech, delfináriích či o zvířata známá díky filmům, v nichž účinkovala, nebo vítěze koňských dostihů či jiných zvířecích závodů a soutěží.

Zvířata jako motiv k terorismu

Zvířata však nemusí být pouze prostředkem teroristů nebo jejich cílem, mohou být spolu se zbývající částí přírody a životního prostředí důvodem teroristického útoku. V takovém případě se jedná o tzv. **ekoterorismus**.

V nejobecnějším smyslu se pojem ekoterorismus používá jako označení pro terorismus svázaný s environmentálními tématy. Lze na něj však nahlížet čtyřmi různými úhly pohledu. Prvním je terorismus motivovaný bojem za životní prostředí. Je ale možné nahlížet na něj jako na metodu zaměřenou na poškození životního prostředí s cílem zastrašení určitého objektu, zpravidla státu. Za ekoterorismus lze považovat i celkové poškozování životního prostředí a nebo útoky proti členům environmentalistických skupin. [28]

Pojem ekoterorismus se objevil v roce 1977, kdy Greenpeace zformovala Sea Shepherd Conservation Society a zaútočila na komerční rybáře přeřezáním rybářských sítí. Americká FBI definuje ekoterorismus jako: „*Použití násilí s kriminální podstatou nebo*

hrozby proti nevinným obětem nebo majetku environmentálně orientovanými skupinami z environmentálně-politických důvodů nebo zaměřené na diváky za hranicemi terče často se symbolickou podstatou. “ [29]

Mezi ekoteroristické skupiny bojující za životní prostředí patří například Animal Liberation Front (ALF), Earth Liberation Front (ELF) či Earth First!. FBI odhaduje, že ALF a ELF spáchaly v letech 1996-2001 na území Spojených států více než 600 kriminálních činů a způsobily škodu přesahující 43 milionů dolarů. Mezi jejich nejnečistější praktiky patří žhářství, k němuž využívají improvizovaná zápalná zařízení opatřená jednoduchými ale efektivními časovači. [30] Jejich akce nezahrnují násilí vůči lidem, je tedy nutné v rámci ekoterorismu akceptovat kategorii násilí proti majetku. [31]

Radikální skupina Earth First! byla zformována v roce 1980. Pozornost upoutala sérií protestů a občanskou neposlušností. O čtyři roky později její členové představili nový způsob protestů, tzv. *tree spiking* neboli vkládání kovových či keramických hrotů do stromů z účelem poškození pil používaných těžařskými společnostmi. Tree spiking je spolu s dalšími metodami jako žhářství, sabotáž těžařského vybavení a jinými formami poškozování majetku nazýván souhrnným názvem *monkeywrenching*. [32]

Mezi ekoteroristické organizace patří i Sea Shepherd Conservation Society bojující za záchranu mořských živočichů, zejména velryb, která od svého vzniku v roce 1981 potopila již několik velrybářských lodí. [33]

Na druhé straně však, pokud bude za ekoterorismus považováno celkové poškozování životního prostředí, jak bylo zmíněno výše, pak lze za ekoteroristy označit japonské, islandské či norské velrybáře, [34] kteří pod záminkou vědeckých účelů nedodržují **celosvětové moratorium na komerční lov velryb vyhlášené v roce 1986. V průběhu 20. století bylo zabito na dva miliony velkých velryb a některé druhy se díky intenzivnímu lovu octli na pokraji vyhynutí.** [35]

Zvířata v boji proti terorismu

Zvířata je nejen možné použít k teroristickému útoku ale naopak i k jeho včasnému odhalení. Používání služebních psů k vyhledávání výbušnin čichem je standardní postup v mnoha policejních sborech a armádách na celém světě. Služební psi kromě nástražných výbušných zařízení úspěšně vyhledávají i nevybuchlou vojenskou municí. Avšak vyhledávání výbušnin psem není v praxi zcela spolehlivé. Dobře vycvičený pes má úspěšnost okolo 80-95 %. Proto se někdy provádí kontrolní prohledávání druhým psem, ale ani tento postup není stoprocentně spolehlivý, protože pes často následuje stopu svého předchůdce. I přes některé nevýhody je však služební pes nenahraditelný. Výbušniny lze vyhledávat pomocí detekčních přístrojů, ale v budoucnu se nevylučuje ani využití hmyzu, protože například motýl má mnohonásobně lepší čichové schopnosti než pes. Pro vyhledávání min se uskutečnily pokusy se včelami. Současné výzkumy se však soustředí na teplokrevné živočichy, především na krysy. Nejedná se však o běžné evropské krysy, ale o africkou krysu obrovskou (*Cricetomys gambianus*), která má přibližně stejně vyvinutý čich jako pes a její použití přináší řadu výhod. Nevytváří se u ní závislost na člověku, proto ji může vést kdokoli. Co se jednou naučí, nikdy nezapomene. Vycvičená krysa na vodítku prohledala za 20 minut 140 m² testovací plochy, tedy přibližně stejně rychle jako pes, avšak výbušniny identifikovala se stoprocentní spolehlivostí. Pyrotechnické prohlídky objektů provedené krysami se neprovádí, avšak do budoucna to vyloučené není. [36]

Při použití zvířat v boji proti terorismu se však nemusí jednat pouze o služební psy cvičené pro hledání výbušnin. Jako příklad může sloužit komerčně nabízený průtokový měřič toxicity ToxProtect 64 Fischtoximeter určený k ochraně vodárenských systémů pro zásobování obyvatelstva pitnou vodou před vniknutím nebezpečných látek. ToxProtect detekuje akutně působící toxické látky při chemických nehodách nebo teroristických útocích. Používá 4-6 cm dlouhé ryby umístěné v akváriu, jejichž pohyby jsou registrovány fotosenzory přes základní matici. Časově závislá vodorovná či vertikální poloha ryb je vypočtena mikroprocesorem. Po přítoku toxické substance se změní pohybová aktivita ryb. Pokus o únik vede ke zvýšené pohybové aktivitě, intoxikace k redukci pohybu až k nehybnosti v případech smrti. Integrovaný software kombinuje pohybovou aktivitu s vertikální polohou ryby v akváriu a vypočte případný alarmující stav. K ověření alarmujícího stavu slouží světelná stimulace vyvolávající pohybové podráždění. [37]

Bezpečnost pitné vody zajišťují podobným způsobem i některá velká americká města, která využívají systém vyvinutý americkou armádou. Ten za pomoci ryb zvaných slunečnice velkoploutvá (*Lepomis macrochirus*) dokáže rychle detekovat například kyanid, organická rozpouštědla či pesticidy. [38]

Závěr

Zvířata od starověku sloužila v armádách k přepravě osob, materiálu i jako podpora bojových jednotek. Tento trend přetrval až do současnosti. S postupem času se rozšiřoval počet druhů používaných pro vojenské účely a mimo psů, koní, mul, velbloudů či slonů byli do vojenských aktivit zapojeni i delfíni, žraloci či krysy. V dnešní době, kdy hlavní hrozbu představují teroristické útoky, se zvířata mohou stát v rukou teroristů nebezpečnou zbraní. Takových případů se zatím objevilo jen několik, avšak s faktem, že teroristé hledají stále nové způsoby útoků, roste pravděpodobnost, že začnou k dosažení svých cílů více využívat i zvířata. Na druhé straně jsou zvířata stále více používána i v boji proti terorismu. Nejen k tradiční ostraze objektů či vyhledávání výbušnin ale například i k detekci toxických látek. Zvířata sama nemohou rozhodovat o tom, zda činnost, které se zúčastní je dobrá či špatná, jejich nasazení a jeho následky vždy závisí na lidech, kteří je pro daný úkol použijí.

Poznámky k textu:

- [1] *Starověcí Chetité používali biologické zbraně* [online].
- [2] *Tularémie* [online].
- [3] *Were „cursed“ rams the first biological weapons?* [online].
- [4] *Mor, černá smrt* [online].
- [5] PLESNÍK, Vladimír. *Rostoucí nebezpečí biologické války*. s. 2.
- [6] *Pes válečný a bojový* [online].
- [7] *Válečný pes - trocha historie* [online].
- [8] *World War Two Combat: Axis And Allies* [online].
- [9] *Anti-Tank Dog Mine* [online].
- [10] *Terrorists Lodge Bomb in Dog Carcass to Conceal Explosives* [online].
- [11] *U.S. NAVY Marine Mammal Program* [online].
- [12] *U.S. NAVY Marine Mammal Force Protection* [online].
- [13] *U.S. Animal-Rights Leader Addresses “Nonviolence” Conference, Yet Advocates Violence Toward People* [online].
- [14] *Fightin’ with Grabes* [online].

- [15] *Bats in Military Service* [online].
- [16] *The Animals' VC* [online].
- [17] POLYAK, Mark G. *The Threat of Agroterrorism: Economics of Bioterrorism*. s.1.
- [18] BAILEY, Kathleen C. *The Biological and Toxin Weapons Threat to the United States*. s. 5-7.
- [19] SMĚLÁ, Gabriela, VACULÍN, Šimon. *Představuje slintavka a kulhavka nebezpečí pro člověka?* s.1.
- [20] U.S. Department of Justice. *Agroterrorism - Why We're Not Ready: A Look at the Role of Law Enforcement*. s. 1.
- [21] PLESNÍK, Vladimír. *Slintavka a kulhavka u lidí*. s. 3.
- [22] PLESNÍK, Vladimír. *Slintavka a kulhavka u lidí*. s. 2.
- [23] U.S. Department of Justice. *Agroterrorism - Why We're Not Ready: A Look at the Role of Law Enforcement*. s. 1.
- [24] *Příklady významných vodohospodářských havárií od r. 1964: Zpracováno z podkladů a evidence České inspekce životního prostředí* [online].
- [25] *Omezení ryby* [online].
- [26] *Organofosforové insekticidy (organofosfáty)* [online].
- [27] *Otázky pro ekotoxikology a ichtyology k otravě ryb na Labi* [online].
- [28] MAREŠ, Miroslav. *Ekoterorismus v České republice*. s.1-2.
- [29] *Testimony of James F. Jarboe, Domestic Terrorism Section Chief, Counterterrorism Division, FBI Before the House Resources Committee, Subcommittee on Forests and Forest Health February 12, 2002 „The Threat of Eco-Terrorism“* [online].
- [30] *Testimony of James F. Jarboe, Domestic Terrorism Section Chief, Counterterrorism Division, FBI Before the House Resources Committee, Subcommittee on Forests and Forest Health February 12, 2002 „The Threat of Eco-Terrorism“* [online].
- [31] MAREŠ, Miroslav. *Ekoterorismus v České republice*. s. 6.
- [32] *Testimony of James F. Jarboe, Domestic Terrorism Section Chief, Counterterrorism Division, FBI Before the House Resources Committee, Subcommittee on Forests and Forest Health February 12, 2002 „The Threat of Eco-Terrorism“* [online].
- [33] *U.S. Law Defines Sea Shepherd as Terrorists* [online].
- [34] *Whaling Around the World* [online].
- [35] *Velrybářství a utrpení zvířat* [online].
- [36] *S krysou na miny. Policista* [online].
- [37] *ToxProtect 64 Fischtoximeter* [online].
- [38] *Bluegill Fish Monitor Water Supplies for Terrorist Attacks, Contamination* [online].

Použité zdroje a literatura:

- BAILEY, Kathleen C. *The Biological and Toxin Weapons Threat to the United States*. Fairfax: National Institute for Public Policy, 2001. 20 s. Zpráva. Dostupný z [www: <http://www.nipp.org/Adobe/Toxin%20Weapons2.pdf>](http://www.nipp.org/Adobe/Toxin%20Weapons2.pdf).
- KAZDA, Jan. *Organofosforové insekticidy (organofosfáty)* [online]. [2006] [cit. 2008-12-03]. Dostupný z [www: <http://etext.czu.cz/php/skripta/kapitola.php?titul_key=56&idkapitola=54>](http://etext.czu.cz/php/skripta/kapitola.php?titul_key=56&idkapitola=54).
- KHAMSI, Roxanne. *Were „cursed“ rams the first biological weapons?* [online]. Copyright Reed Business Information Ltd., 2007 [cit. 2008-11-11]. Dostupný z [www: <http://www.newscientist.com/article/dn12960-were-cursed-rams-the-first-biological-weapons-.html>](http://www.newscientist.com/article/dn12960-were-cursed-rams-the-first-biological-weapons-.html).
- LLOYD, H. *Válečný pes - trocha historie* [online]. 2008 [cit. 2008-12-10]. Dostupný z [www: <http://protector.txt.cz/clanky/22950/valecny-pes-trocha/>](http://protector.txt.cz/clanky/22950/valecny-pes-trocha/).
- MAREŠ, Miroslav. *Ekoterorismus v České republice. Rexter* [online]. 2004, roč. 2004, č. 1 [cit. 2008-12-20]. Dostupný z [www: <http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=19>](http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=19). ISSN 1214-7737.
- MOTT, Maryann. *Bluegill Fish Monitor Water Supplies for Terrorist Attacks, Contamination* [online]. 2006 [cit. 2008-12-06]. Dostupný z [www: <http://news.nationalgeographic.com/news/2006/09/060928-bluegill-fish.html>](http://news.nationalgeographic.com/news/2006/09/060928-bluegill-fish.html).
- PAGANO, John-Paul. *Fightin' with Grabes* [online]. 2002 [cit. 2008-12-02]. Dostupný z [www: <http://guanubian.blogspot.com/2002_12_01_guanubian_archive.html>](http://guanubian.blogspot.com/2002_12_01_guanubian_archive.html).
- PEDERSEN, Scott. *Bats in Military Service* [online]. 2002 [cit. 2008-12-01]. Dostupný z [www: <http://biomicro.sdstate.edu/pederses/insignia.html#batbomb>](http://biomicro.sdstate.edu/pederses/insignia.html#batbomb).
- PLESNÍK, Vladimír. *Rostoucí nebezpečí biologické války*. [s.l.], 2001. 9 s. Studijní materiál. Dostupný z [www: <http://www.khsova.cz/01_odborna_cinnost/files/smd102.pdf>](http://www.khsova.cz/01_odborna_cinnost/files/smd102.pdf).

- PLESNÍK, Vladimír. *Slintavka a kulhavka u lidí*. [s.l.], 2001. 4 s. Studijní materiál. Dostupný z www: <<http://www.zuova.cz/informace/smd/smd086.pdf>>.
- POLYAK, Mark G. The Threat of Agroterrorism: Economics of Bioterrorism. *Georgetown Journal of International Affairs* [online]. 2004, vol. 2004, is. 5.2 [cit. 2008-12-07], s. 31-38. Dostupný z www: <<http://www12.georgetown.edu/sfs/publications/journal/Issues/sf04/B&F%20Polyak.pdf>>.
- REVILÁKOVÁ, Naďa. *Starověcí Chetitě používali biologické zbraně* [online]. 2007 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z www: <http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/402629>.
- SEHNAROVÁ, Irena. *Pes válečný a bojový* [online]. 2000-2005 [cit. 2008-12-11]. Dostupný z www: <http://www.rozhlas.cz/psi/zabijeci/_zprava/53254>.
- SMĚLÁ, Gabriela, VACULÍN, Šimon. Představuje slintavka a kulhavka nebezpečí pro člověka? *Veterinární lékař* [online]. 2007, roč. 5, č. 3 [cit. 2008-12-12], s. 91-94. Dostupný z www: <<http://195.250.138.169/vetlek/documents/Vaculin.pdf>>.
- VENTUROVÁ, Jitka. *Mor, černá smrt* [online]. 2007 [cit. 2008-12-13]. Dostupný z www: <http://zdravi.idnes.cz/mor-cerna-smrt-0pp-/zdravi.asp?c=A071220_125047_zdravi_bad>.
- Agroterrorism - Why We're Not Ready: A Look at the Role of Law Enforcement*. U.S. Department of Justice, [s.l.]: [s.n.], [2007?]. 8 s.
- Anti-Tank Dog Mine* [online]. 2000-2007 [cit. 2008-12-09]. Dostupný z www: <http://www.soviet-empire.com/1/military/anti-tank/dog_mine/>.
- Marine Mammal Force Protection* [online], Department of the NAVY. U.S. NAVY [1998] [cit. 2008-12-08]. Dostupný z www: <<http://www.spawar.navy.mil/sandiego/technology/mammals/>>.
- Omezení ryby* [online], Kurent s.r.o., c2008 [cit. 2008-12-10]. Dostupný z www: <<http://www.agromanual.cz/cz/pripravy/vlastnosti/omezeni-ryby/pripravek-je-pro-ryby-vysoce-toxick-25.html>>. ISBN 1801-4895.
- Otázky pro ekotoxikology a ichtology k otravě ryb na Labi* [online], Český rybářský svaz. [2006] [cit. 2008-12-08]. Dostupný z www: <http://www.rybsvaz.cz/print.php?page=aktuality/priloha_21_stranka2>.
- Příklady významných vodohospodářských havárií od r. 1964: Zpracováno z podkladů a evidence České inspekce životního prostředí* [online], Ředitelství ČIŽP, oddělení ochrany vod, 2008, 5.9.2008 [cit. 2008-12-10]. Dostupný z www: <[http://www.cizp.cz/\(h2fiymr4izjeso5shwxr1245\)/default.aspx?i-do=363&sh=-1662836549](http://www.cizp.cz/(h2fiymr4izjeso5shwxr1245)/default.aspx?i-do=363&sh=-1662836549)>.
- S krysou na miny. *Policista* [online]. 2004, roč. 2004, č. 9 [cit. 2008-11-30]. Dostupný z www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/pol/0409/krysa_info.html>.
- Terrorists Lodge Bomb in Dog Carcass to Conceal Explosives* [online], Gateway Pundit, 2007 [cit. 2008-12-09]. Dostupný z www: <<http://gatewaypundit.blogspot.com/2007/02/terrorists-lodge-bomb-in-dog-carcass.html>>.
- The Animals' VC [online], *BBC Radio*, c2008 [cit. 2008-12-03]. Dostupný z www: <http://www.bbc.co.uk/radio4/history/animals_vc.shtml>.
- The Threat of Eco-Terrorism* [online], Testimony of James F. Jarboe, Domestic Terrorism Section Chief, Counterterrorism Division, FBI Before the House Resources Committee, Subcommittee on Forests and Forest Health February 12, 2002, Federal Bureau of Investigation, 2002 [cit. 2008-12-07]. Dostupný z www: <<http://www.fbi.gov/congress/congress02/jarboe021202.htm>>.
- ToxProtect 64 Fischtoximeter* [online]. [1997] [cit. 2008-12-11]. Dostupný z www: <<http://www.toxicita.cz/kontinualni-mereni-toxicity/tox-protect-64/>>.
- Tularémie* [online], Nemocnice Blansko, 2008, 29.01.2008 [cit. 2008-12-12]. Dostupný z www: <<http://www.poliklinikablansko.cz/informace/tularemie.htm>>.
- U.S. Animal-Rights Leader Addresses "Nonviolence" Conference, Yet Advocates Violence Toward People* [online], The Center For Consumer Freedom, 2005 [cit. 2008-12-07]. Dostupný z www: <http://www.consumerfreedom.com/pressRelease_detail.cfm/release/139>.
- U.S. Law Defines Sea Shepherd as Terrorists* [online]. c2003 [cit. 2008-12-14]. Dostupný z www: <http://www.highnorth.no/library/movements/Sea_Shepherd/us-la-de.htm>.
- U.S. NAVY Marine Mammal Program* [online], Department of the NAVY, [1998] [cit. 2008-12-08]. Dostupný z www: <<http://www.spawar.navy.mil/sandiego/technology/mammals/>>.
- Velrybářství a utrpění zvířat* [online], Nadace na ochranu zvířat, c2006 [cit. 2008-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.ochranazvirat.cz/14/czech/clanek/velrybarstvi-a-utrpenni-zvirat>>.
- Whaling Around the World* [online], Sea Shepherd Conservation Society, c2008 [cit. 2008-12-10]. Dostupný z www: <<http://www.seashepherd.org/whales/whaling-around-the-world.html>>.
- World War Two Combat: Axis And Allies* [online]. [2005] [cit. 2008-12-10]. Dostupný z www: <<http://community-2.webtv.net/Hahn-50thAP-K9/K9History21/>>.